MAIKEL NIËL BOUWHISTORIE
PAPENVOORT 39 - 5663 AD GELDROP - 06 14593536 - MAIKEL@MAIKELNIELBOUWHISTORIE.NL

CULTUURHISTORISCHE VERKENNING MET WAARDESTELLING

Heesvenstraat 21 – Lierop

Datum 27 juni 2023

PROJECTGEGEVENS

Projectnummer	076
Omschrijving	Cultuurhistorische Verkenning met waardestelling
Object	Boerderij Heesvenstraat 21 Lierop
Kadastrale gegevens	gemeente Someren Sectie O Object 1126
Status Boerderij	Geen monumentale of cultuurhistorische waarden Bestemmingsplan Buitengebied Gemeente Someren
Opdrachtgever	Familie Henrie en Petra Kuijpers Heesvenstraat 21 5715 AD Lierop Cotactpersoon: mevr. P. Kuijpers
Uitgave	juni 2023 Maikel Niël Bouwhistorie Papenvoort 39 5663 AD Geldrop Tel. 06-14593536 e-mail: maikel@maikelnielbouwhistorie.nl
Veldwerk en fotografie	drs. Ing. Maikel Niël
Archiefonderzoek	drs. Ing. Maikel Niël
Tekst en rapportage	drs. Ing. Maikel Niël

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	4
Bestemmimgsplan en omgeving	4
Historische achtergrond en bouwgeschiedenis van object	6
Bouwhistorische opname	14
Waardestelling	24
Waardekaarten	28
Beeldverantwoording, Bronnen en Literatuur	32

1.De Heesvenstraat met rechts de boerderij op nummer 21, links gemeentelijk monument Heesvenstraat 22. Op de achtergrond de koepel van de kerk van Lierop.

2.De Boerderij gezien vanuit het achterterrein.

INLEIDING

Deze cultuurhistorische verkenning met waardestelling is gemaakt in opdracht van de familie Kuijpers, de huidige eigenaren van de boerderij . De opdrachtgever is voornemens een aanvraag te doen om de boerderij te splitsen in twee woningen op basis van de Interim omgevingsverordening van de Provincie Noord-Brabant (artikel 3.69). Dit is mogelijk bij cultuurhistorisch waardevolle bebouwing als dat bijdraagt aan het behoud of herstel van deze bebouwing en haar omgeving. Voor deze aanvraag tot splitsing ontbreekt nog een onderbouwing van de cultuurhistorische waarden van de boerderij. Het voorliggende rapport voorziet hierin door een beoordeling van de bouw- en cultuurhistorische waarden van de boerderij. Daarnaast heeft de opdrachtgever plannen tot verbouw van de boerderij om deze splitsing vorm te geven. Deze bouwhistorische rapportage kan daarbij tevens als onderlegger voor verdere planvorming gebruikt worden.

Op 30 mei 2023 is een bouwhistorische veldopname verricht door Maikel Niël Bouwhistorie. Hierbij is zowel het exterieur als het interieur van de boerderij opgenomen. Daarna is archiefonderzoek uitgevoerd gericht op de bouwgeschiedenis van de boerderij. Hiertoe is het kadastrale archief, het archief met bouwvergunningen van de gemeente Someren (deels aanwezig in het Regionaal Historisch Centrum Eindhoven) en verschillende beeldbanken in zowel regionale als landelijke archieven geraadpleegd.

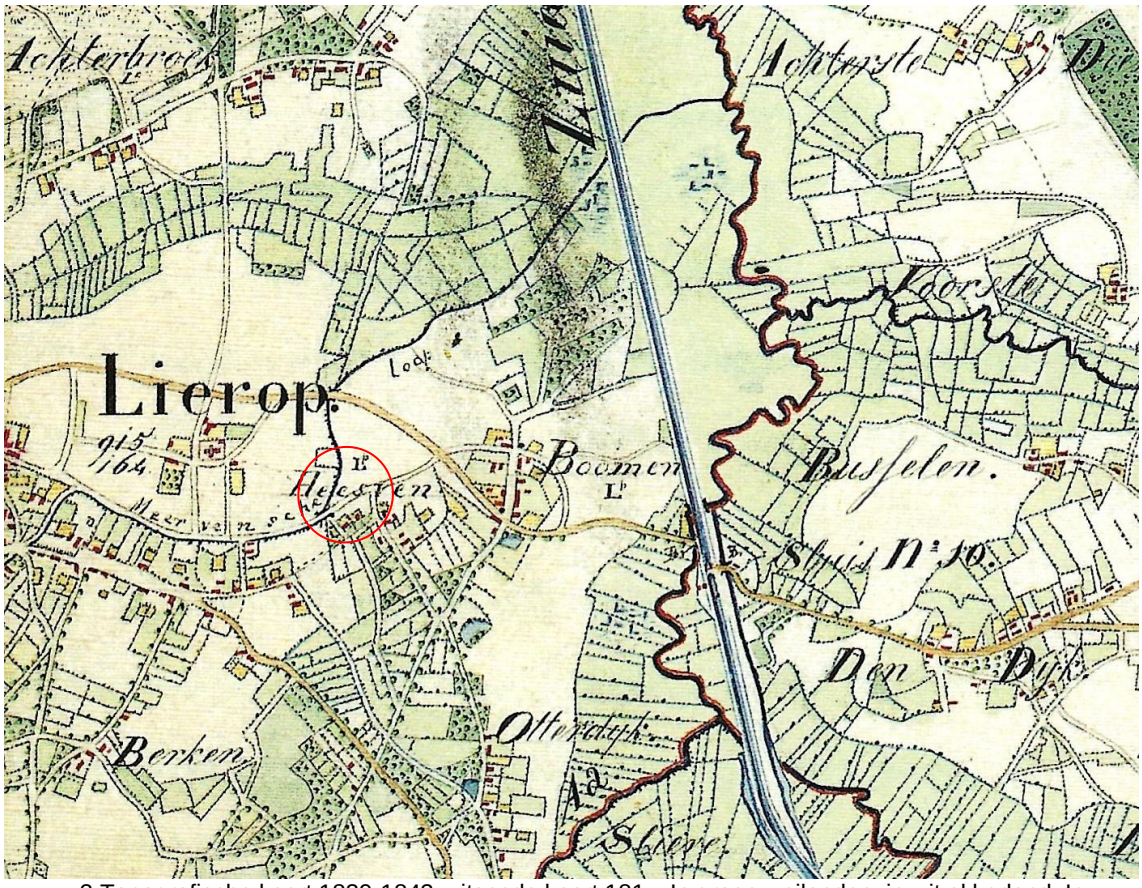
De rapportage is uitgevoerd conform de *Richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek 2009* van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. In hoeverre respectievelijke onderdelen of bouwdelen vallen onder bescherming van de Erfgoedwet dient uiteindelijk vastgesteld te worden door het bevoegd gezag. Deze rapportage dient slechts als aanzet tot die vaststelling.

BESTEMMINGPLAN EN OMGEVING

De boerderij op de Heesvenstraat 21 is in het bestemmingsplan Buitengebied van de gemeente Someren aangewezen met een bedrijfsfunctie. Het omliggende landschap heeft een cultuurhistorische waarde[1]. Daarnaast ligt de boerderij in de omgeving van het in 1993 aangewezen rijksbeschermd dorpsgezicht Ten Boomen[2]. Aan de overzijde, op de Heesvenstraat 22, is een als gemeentelijk monument aangewezen boerderij gesitueerd.[3]

Dat de boerderij op de Heesvenstraat 21 niet op enigerlei manier is aangewezen als monument of cultuurhistorisch waardevol object kan, vooruitlopend op de in deze rapportage beschreven argumentatie, opmerkelijk genoemd worden. Te meer omdat de boerderij reeds in 1991 bij de Cultuurhistorische inventarisatie Noord-Brabant (M.I.P.) door de Provincie Noord-Brabant al wordt genoemd als karakteristieke langevelboerderij uit de periode na 1850.[4]

[1] Bestemmingsplan Buitengebied Someren 2011. NL.IMRO.0847.BP02011002-VS02.
[2] Rijksbeschermd Gezicht nummer 1533.
[3] Gemeentelijk Monument Someren nummer 0847/Som-09.
[4] Cultuurhistorische inventarisatie Noord-Brabant (M.I.P.). Gemeente Someren.1991. p. 17.

3.Topografische kaart 1839-1843: uitsnede kaart 181D. In groen weilanden, in wit akkerland. In rood omcirkeld het gebied waar later de boerderij gebouwd zal worden.

4.Kadastrale minuutplan 1832: Uitsnede sectie B Lierop blad 1. In rood omcirkeld het perceel waar later de boerderij gebouwd zal worden.

HISTORISCHE ACHTERGROND EN BOUWGESCHIEDENIS VAN OBJECT

Kadastrale, topografische en historische bronnen

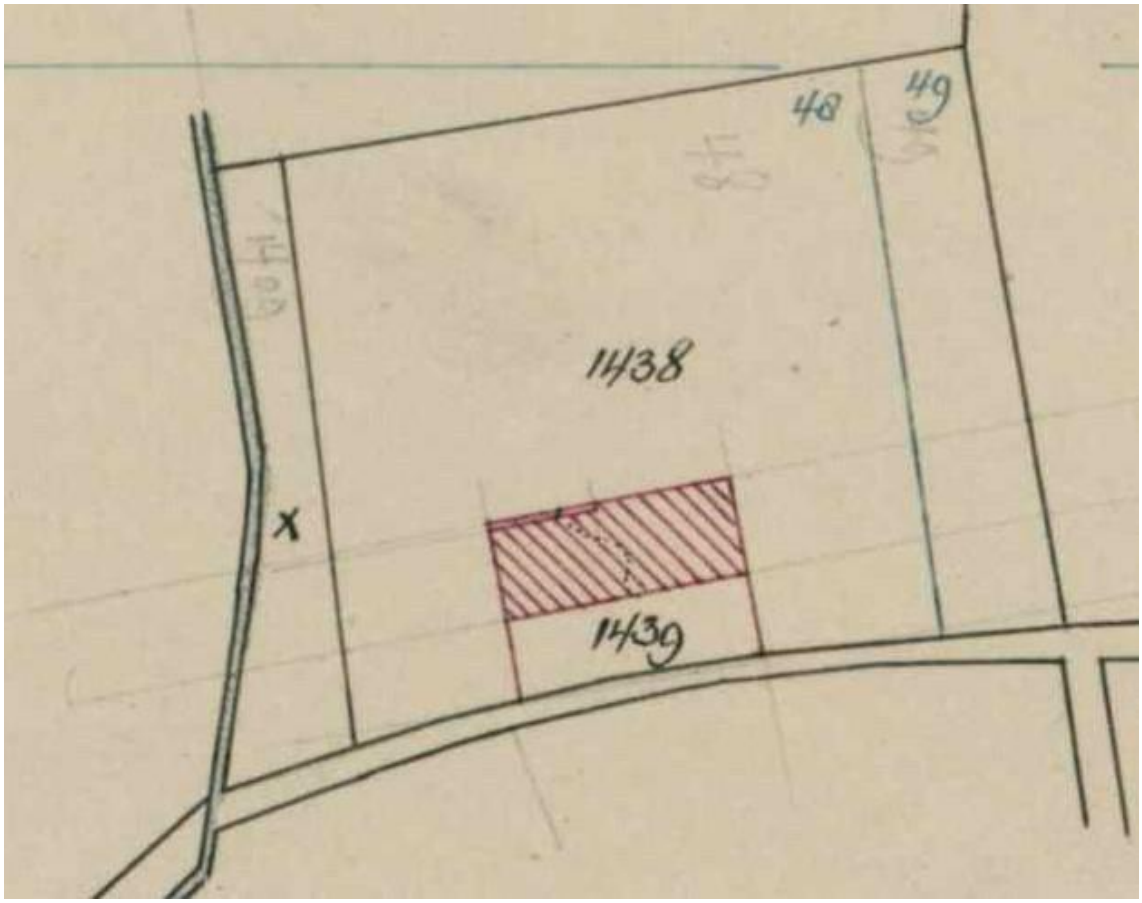
Zowel op de kadastrale minuutplan uit 1832[5] als de topografische kaart in de atlas uit de periode 1836-1843[6] wordt het gebied waarin de boederij gebouwd zal worden aangeduid als 'Heesven'. Volgens de overleving lag het Heesven tussen het gehucht Boomen en de Otterdijk. Op de topografische kaart zien we in dat gebied daarvan nog de restanten in de vorm van drie verschillende vennen. In de kadastrale administratie worden deze aangeduid als 'moeras'. Ten westen van het perceel was de 'Meervensche loop' gesitueerd; een waterweg die vanuit het Meerven op de huidige Strabrechtse Heide via Lierop uitmondde in de rivier de Aa. Deze waterloop zal voor de in Lierop gevestigde boerderijen van levensbelang zijn geweest. Lierop had in deze periode nog amper verharde wegen. Ook de later tot Heesvenstraat omgedoopte weg was nog onverhard. Verder zien we op de beide kaarten een stippellijntje aangegeven vanuit de oude kerk naar de onverharde weg naar het Heesven. Dit zal vermoedelijk een oud kerkpad geweest zijn. Het pad liep dwars door een akkerbouwgebied wat bekend stond als het 'Kerkveldje'.

Het perceel waarop de boerderij gebouwd zal worden was in 1832 nog onbebouwd en in gebruik als bouwland (akkerland). Het was destijds in eigendom van de weduwe van Antoon van Asten, van beroep 'landbouweresse', met ca. 20 hectare aan bouwland en weilanden rondom haar boerderij op de Boomen. Het perceel blijft nog een tijdje in eigendom van de familie van Asten, gaat daarna over naar de familie Aarts, totdat het stuk bouwland in 1883 door ruiling wordt verkregen door Francina van Dijk, huisvrouw (later weduwe) van Antony Raaymakers, van beroep Burgemeester.[7] Francina had een boerderij op de Boomen met ca. 8 hectare aan bouwland en weilanden in de omgeving. In 1888 zien we in de kadastrale leggers genoteerd dat er op het perceel een 'schuur' is gebouwd door Francina van Dijk. In het daaropvolgende jaar wordt het perceel gesplitst en wordt genoteerd dat er een 'huis en erf' aanwezig zijn op het perceel.

Uit de familieoverlevering is opgetekend dat de opeenvolgende bouw van het schuurgedeelte met het ingemetselde jaartal 1887 en het woongedeelte met het ingemetselde jaartal 1888 voortkwam uit een verbroken verkering. Volgens de overlevering is de bouw tijdelijk gestopt toen de verkering verbroken werd, het bouwhout tussentijds gewaterd werd in de Oetert, en dat de bouw weer vervolgd werd toen een nieuwe verkering bezegeld was. Uit de overlevering is niet duidelijk op welke nazaat van de familie Raaymakers deze anekdote betrekking heeft. Waarschijnlijk gaat het verhaal terug op Wilhelmus Raaymakers (een van de zonen van Antony en Francina) en zijn echtgenote Johanna van der Putten. In het register van nieuwe, veranderde of gesloopte gebouwen van de Gemeente Lierop[8] staat hij namelijk op 3 juli 1889 geregistreerd als bewoner van de 'landbouwerswoning'. In datzelfde register staat tevens opgetekend dat er op het perceel eerst op 1 september 1887 een 'landbouwers schuur en stal' wordt gesticht, en daarna in juli 1888, pas de 'landbouwerswoning' wordt gezien, die op dat moment 'nog niet in gebruik' is.

Op een kadastrale hulpkaart die is opgemaakt in augustus 1888 is in ieder geval duidelijk te zien dat de bouwcontour van de boerderij aan de Heesvenstraat 21 destijds kon worden ingetekend. De bouwcontour uit 1888 komt exact overeen met de huidige bouwcontour van de boerderij. Op de hulpkaart zien we eveneens dat de oude Meervense loop in 1888 nog aanwezig was ten westen van het perceel.

[5] Beeldbank RCE. Kadastrale Minuutplan Gemeente Lierop. Sectie B. blad 1 MIN10092B01.
[6] Historisch topografische Atlas Noord-Brabant 1836-1843. blad nummer 181D.
[7] Antonie Raaymakers was van 1850 tot 1869 Burgemeester van Lierop.
[8] RHCe. Archief 13073 Gemeentebestuur Lierop 1810-1935. Inv. 74/10.

5.Kadastrale hulpkaart opgemaakt in augustus 1888.

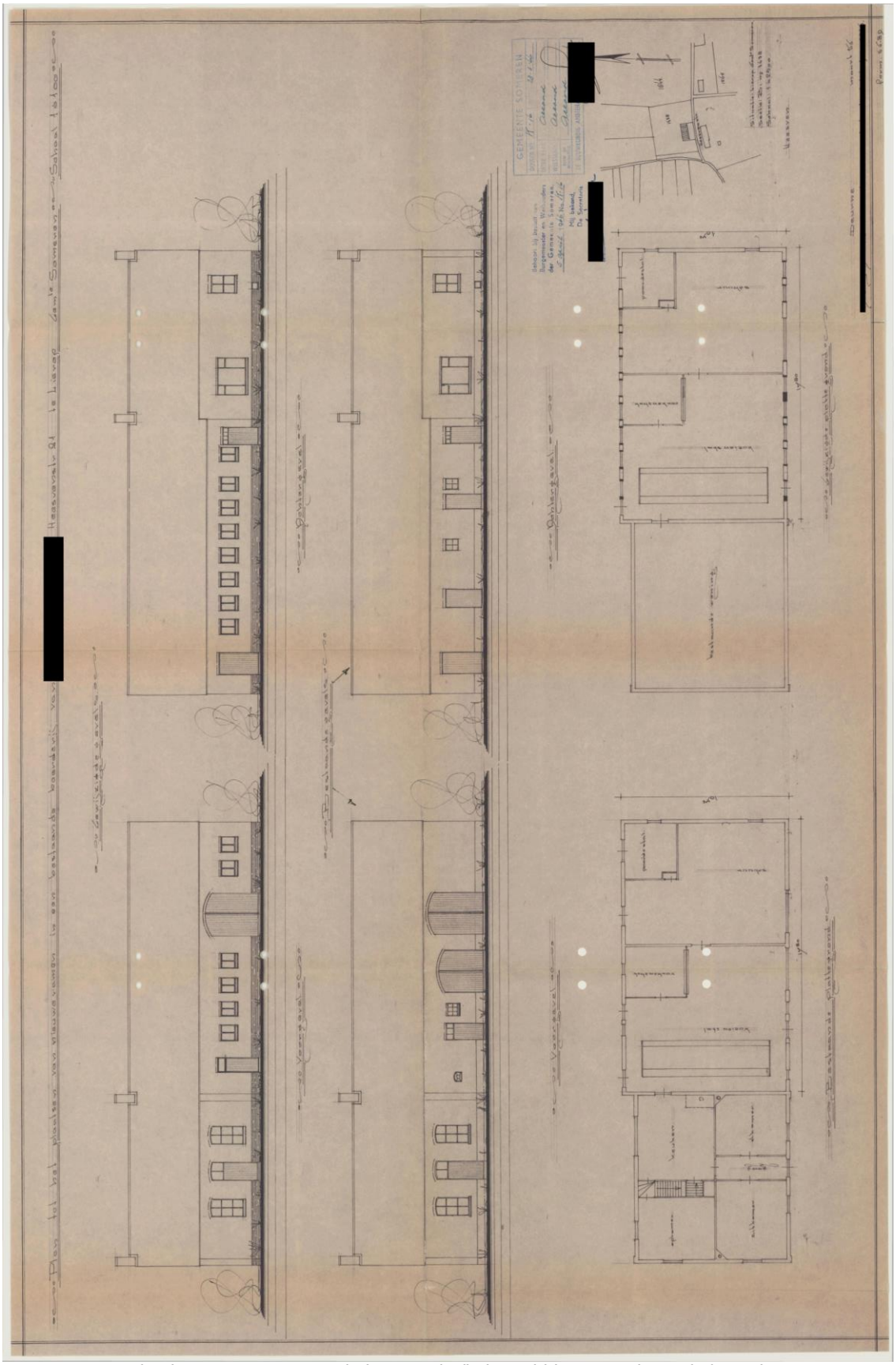

6.Fotografisch portret van de Lieropse burgemeester (en gedeeltelijk eigenaar van de boerderij) Piet Raaymakers.

In 1897 gaat de boerderij en omliggende landen over in gedeeltelijk eigendom naar Wilhelmus Raaymakers, van beroep 'landbouwer' en consorten. Een daarvan, Petrus (Piet of Peter) Raaymakers, van beroep eveneens Burgemeester, wordt daarna voor 1/6 deel eigenaar van de boerderij.[9] De weduwe van Wilhelmus Raaymakers, Johanna van der Putten woonachtig te Mierlohout, zal vervolgens nog lang als vruchtgebruiker van de eigendommen geregistreerd staan. De boerderij gaat vervolgens eerst gedeeltelijk, en later volledig, in eigendom komen van Antonius van Nuenen. Antonius van gehuwd met een telg uit de familie Raaymakers. In 1954 wordt een bijbouw in de kadastrale legger op het perceel genoteerd. Het is niet duidelijk waarop de bijbouw betrekking heeft. Op het bijbehorende erf (perceel 1438) waren inmiddels wel al een schop en 2 kippenhokken bijgebouwd. In 1961 wordt de boerderij verkocht aan Anthonius Kuijpers die was gehuwd met een telg uit de familie van Nuenen. Omstreeks 1965 wordt de schop op het bijbehorende erf afgebroken, 2 varkenshokken bijgebouwd en de boerderij gedeeltelijk vernieuwd. In 1968 vindt er wederom een vernieuwing plaats op het boerderijperceel. Waarop deze vernieuwingen betrekking hebben kunnen we uit de kadastrale gegevens niet achterhalen. De boerderij op de Heesvenstraat 21 is tot op heden in eigendom van de familie Kuijpers, een familie die voornamelijk via de vrouwelijke lijn is terug te herleiden naar de Lieropse burgemeestersfamilie Raaymakers en haar verbondenheid met de boerderijen op het gehucht Ten Boomen.

Op de kadastrale kaarten worden na de hulpkaart uit 1888 geen wijzigingen aan de bouwcontour van de boerderij ingetekend. Ook de hierboven genoemde bijbouwen worden niet ingetekend. Wel zien we op een hulpkaart uit 2004 de contour van de huidige indoor curling hal ten oosten van de boerderij aangegeven.

[9] Petrus (Piet) Raaymakers was van 1895 tot 1904 Burgemeester van Lierop. Petrus van ook een zoon van Anthony Raaymakers en Francina van Dijk, en de oudste broer van Wilhelmus. Er was nog een oudere zus genaamd Josina en een jonger broertje geneemd Mathys (of Matheus). Een van de broers van Petrus zal later (vanaf ca. 1909) wethouder worden van Lierop. Het is vooralsnog niet duidelijk of dat Wilhelmus of Mathys is geweest.
In 1897 wordt door de Commissaris van de Koningin in Noord-Brabant, Mr. A.E.J. baron Van Voorst tot Voorst, die op werkbezoek was in Lierop, de volgende opmerking in zijn reisverslag opgenomen omtrent de toenmalige burgemeester (Petrus Raaymakers): '*Lierop is een eenvoudig boerendorp; de burgemeester (tevens secretaris) is zelf een van de rijkste boeren uit de gemeente. De burgemeester schijnt daar vrij wel op zijn plaats; hij kent het werk, en, hoewel hij alles zeer origineel inricht, was er toch, in 't algemeen genomen geen ernstige aanmerkingen te maken op de administratie. Hij schijnt een eenvoudige slimme boer wiens vijand ik niet gaarne wil zijn wanneer ik in Lierop woonde.*' Bron: www.bhic.nl/ontdekken/verhalen/de-commissaris-van-de-koningin-over-lierop

6a. Bouwtekening maart 1966 met de bestaande (in het midden en rechtsonder) en nieuwe toestand.

Bouwarchief

In het archief van bouwtekeningen van de gemeente Lierop tot 1935[10] zijn helaas geen bouwtekeningen aangetroffen van de boerderij op de Heesvenstraat 21. Na 1935 gaat Lierop op in de gemeente Someren. Ook in het bij de RHCe aanwezige archief met oudere bouwtekeningen van de gemeente Someren[11] zijn geen oude bouwtekeningen van de boerderij aanwezig.

De meer nieuwere bouwtekeningen zijn in het bouwarchief van de Gemeente Someren opgeslagen. Daarin zien we veelvuldig dat er allerlei vergunningen werden aangevraagd voor het oprichten, uitbreiden en slopen van kippenhokken, varkenshokken en veldschuren tot aan het oprichten van een bedrijshal met kantoor ten behoeve van de huidige indoor curling hal.

Met betrekking tot de boerderij zelf lijken er weinig gegevens voorhanden te zijn, behalve een bouwaanvraag uit maart 1966 voor het ‘vernieuwen en veranderen veestal bij woonhuis’ die op 5 april 1966 door de Gemeente Someren werd verleend. Op de bijbehorende bouwtekening[12] zien we dat het plan hoofdzakelijk betrekking had op het plaasten van nieuwe ramen in het bedrijfsgedeelte. Op de gevelaanzichten van de bestaande toestand krijgen we echter een goed beeld van de meer oorspronkelijke gevelindeling van zowel de voorgevel als de achtergevel. Aan de voorgevel wordt zichtbaar dat een lagere getoogde (mest)deur benevens een vierkant raampje en loopdeur naast een klein getoogd stalraampje aanwezig was. Aan de achtergevel zien we slechts twee vierkante raampjes en verschillende loopdeuren in het bedrijsgedeelte. De tekening is echter niet geheel betrouwbaar. De meest linker deur (naar de paardenstal) is ingetekend met een rechte rollaag, in plaats van de authentieke thans aanwezige getoogde strekboog. Ook de positie van de meest rechtse loopdeur in het bedrijsgedeelte is foutief ingetekend doordat de positie van de brandmuur tussen het gedeelte uit 1888 en 1887 niet goed is weergegeven. Ook aan de ingetekende indeling van het bestaande woonhuis valt een en ander af te dingen. Het meest noordelijke raam aan de kopgevel zit niet op haar werkelijke plaats en de trap naar de kelder kan daar nooit gezeten hebben, want die is pal naast de opgang naar de opkamer en verdieping gesitueerd. Verder krijgen we een beeld van de indeling van het bedrijfsgdeelte met een koestal (grupstal) en varkenshok in het middendeel en een paardenstal en schuur in het buitenste deel, waartussen een scheidende muur aanwezig was.

[10] Aanwezig in het RHCe. Archief 13073.
[11] Aanwezig in het RHCe. Archief 13086.
[12] Waarop we helaas niet de naam van de architect kunnen lezen doordat de vergunningverlener gemeente alle namen onleesbaar heeft gemaakt!

7.Foto gedateerd 1955.

8.Foto gedateerd juni 1980.

Oude foto's

De oudste foto van de boerderij op de Heesvenstraat 21, thans teruggevonden, is gemaakt in 1955. Op de foto zien we dat de Heesvenstraat destijds nog een onverharde weg was. Ter rechterzijde de overliggende boerderij op huisnummer 22. Aan de linkerzijde van de weg zien we de boerderij op huisnummer 21. In de topgevel kunnen we het ingemetselde jaartal 1888 zien. Opvallend is dat de zoldering van het dak van de boerderij nog met riet gedekt was. Daaronder is een brandvoet met donker gekleurde (blauw gesmoorde?) dakpannen aanwezig. De gemetselde topgevel stak boven de pannenlijn uit was voorzien van een gemetselde afdekking, in plaats van de huidige dakoverstek. Verder kunnen we zien dat de twee zolderraampjes in de topgevel iets kleiner waren dan de huidige ramen. Tussen de bomen door kunnen we nog de oudere, later dichtgemetselde, getoogde poortopening van de (mest)stal zien naast de grotere poortopening van de mendeur die thans nog wel aanwezig is. De gevelindeling van het woonhuis lijkt verder ongewijzigd.

Op een foto uit juni 1980, afkomstig uit het familiealbum, zien we dat het dak inmiddels geheel uit dakpannen bestaat. Wel is de gemetselde afdekking van de topgevel nog aanwezig. De twee zolderraampjes zijn nu al iets groter gemaakt en de kleinere getoogde poortopening van de (mest)stal is inmiddels dichtgemetseld en van ventilerende stalramen voorzien. Verder zien we dat de kruisroeden in de ramen van het woongedeelte zijn verdwenen en er destijds een kleppend bovenlicht in de ramen was opgenomen. Ook zijn er inmiddels hemelwaterafvoeren aan de voorgevel aangebracht.

Voorts is er in de beeldbank van het Brabants Historisch Informatie Centrum te 's-Hertogenbosch een serie foto's van de boerderij aanwezig uit 1991.[13] De drie stuks foto's voegen weinig toe aan de hiervoor beschreven foto uit het familiealbum uit 1980. Op een van de foto's krijgen we wel een beeld van de oostelijke kopgevel van de boerderij en tevens een indruk van haar samenhang met de overliggende boerderij op huisnummer 22.

9. Foto uit 1991.

[13] Gemaakt door de Provincie t.b.v. de Cultuurhistorische inventarisatie Noord-Brabant (M.I.P.). Gemeente Someren.1991.

10. Oostelijke kopgevel.

11. Straatgevel van het bedrijsgedeelte (schuur en stal).

BOUWHISTORISCHE OPNAME

Exterieur

Algemene indruk - Bij de bouwhistorische veldopname is geconstateerd dat het bouwvolume, het gevelmetselwerk en bouwkundige constructie van de langgevelboerderij uit 1887-88 nog grotendeels intact of herkenbaar is. Met name het opgaande gevelmetselwerk en de detaillering daarvan, met verschillende kenmerkende sierlijsten, getoogde en strekse bogen, ingemetselde jaartalaanduidingen, ronde uilengaten en de oorspronkelijke smeedijzeren muurankers zijn geheel authentiek. In de loop der tijd zijn er in de gevelindeling wel verschillende wijzigingen aangebracht. Met name in het bedrijfsgedeelte zijn verschillende gevelopeningen aangebracht, vergroot, of juist dichtgemetseld (zie bouwtekening 1966). Het woongedeelte heeft wel haar oorspronkelijke gevelindeling grotendeels behouden, met name aan de straatzijde. Het zadeldak van de boerderij is vrij recent gemoderniseerd waarbij de detaillering is gewijzigd. De dakvorm en bouwvolume is daarbij wel gehandhaafd.

Gevels – Het opgaande gevelmetselwerk van zowel het (iets diepere) bedrijfsgedeelte met jaartal 1887 als het woongedeelte met jaartal 1888 is opgetrokken uit een rood tot roodbruin genuanceerde handvorm baksteen met een steenmaat van 23 x 11,5 x 5,5 cm. Daarbij zijn de ingemetselde jaartallen uitgevoerd in gele IJsselsteentjes. De bouwmuren zijn uitgevoerd in kruisverband. Zowel de westelijke kopgevel van het woongedeelte, als de muurpenant tussen het gedeelte uit 1887 en 1888 zijn twee steens dik opgetrokken. Daarbij is de muurpenant als brandmuur tussen de twee gedeelten doorgetrokken naar het interieur. De onderbreking van de bouw in 1887 is zichtbaar bij de laatstgenoemde muurpenant in het verschil in de lagenmaat van het in 1888 daaraan gebouwde woongedeelte. De gevels zijn voorzien van een gecementeerde plint. De gevelopeningen worden in het woongedeelte voorzien van een steenshoge licht getoogde strekse boog. De grote mendeur aan de straatzijde is voorzien van een steenshoge korfboog. Voor de gemetselde bogen zijn lichter rood gekleurde bakstenen gebruikt. De langsgevels worden beëindigd door verschillende soorten gemetselde sierlijsten. Daarbij zijn de gevels aan de straatzijde van een meer uitgewerkt sierverband voorzien dan de gevel aan de achterzijde. Het bedrijfsgedeelte aan de straatzijde heeft een sierlijst waarbij twee uitkragende koppen en een strek een console vormen die over de lengte gerepeteerd wordt. De sierlijst van het woongedeelte aan de straatzijde heeft twee uitkragende koppen waarboven een dubbele overhoekse muizentandlijst doorloopt. Aan de achterzijde is dit motief vereenvoudigd door het weglaten van de uitkragende koppen en slechts de dubbele overhoekse muizentandlijst is aangebracht.

12. Sierlijst van het woongedeelte aan de straatgevel

Sierlijst aan de achtergevel (woongedeelte en bedrijfsgedeelte).

13. Straatgevel van het woongedeelte.

14. Westelijke kopgevel.

In de gevelindeling zijn verschillende wijzigingen aangebracht. Meest opvallende wijziging is de dichtgemetselde (mest)poort aan de straatzijde. In het metselwerk zijn de bouwsporen nog duidelijk aanwezig door de in kleur afwijkende baksteen waarin de oude toog van de poort nog afleesbaar is. Gelijktijdig zullen ook in dezelfde gevel van het bedrijsfgedeelte de vierkante stalramen en enkele loopdeur zijn aangebracht en/of vergroot. Slijpsporen aan de verschillende neggekanten laten zien dat hieraan gewijzigd werd. Omtrent de oorspronkelijke afmetingen van die gevelopeningen tasten we in het duister. Niet ondenkbaar is dat het schuurgedeelte (aan de oostelijke zijde) vrijwel geheel gesloten was. In het stalgedeelte (middendeel) zullen wel oorspronkelijk al stalramen gezeten hebben. Ook aan de beide kopgevels zien we dat de vierkante ramen werden vergroot of aangebracht. Het ensemble van getoogde gevelopeningen aan de straatzijde van het woongedeelte is wel geheel authentiek. Dat geldt ook voor de twee getoogde raamopeningen op de begane grond aan de westelijke kopgevel. Aan de achterzijde van het woongedeelte zien we dat het huidige keukenraam aanzienlijk is vergroot en daartoe de gehele borstwering met gemetselde sierlijst opnieuw gemetseld werd. Deze ingreep heeft al vóór 1966 plaatsgevonden (zie bouwtekening 1966). De vierkante raamopening van de opkamer aan de rechterzijde en het daaronder liggende kelderlicht lijken wel meer authentiek. De achterdeur naast de muurpenant uit 1887 zit op haar oorspronkelijke plaats. Wel lijkt de deur later iets kleiner gemaakt te zijn. Aan de zes stuks vierkante stalramen aan de achtergevel van het bedrijsgedeelte zitten overal slijpsporen van wijzigingen. Soms zitten de sporen slechts aan één zijde, wat erop duidt dat de raamopening slechts is verbreed, soms aan beide zijden, wat erop duidt dat de raamopening geheel nieuw aangebracht is. In twee gevallen zien we tevens bouwsporen onder de raamopeningen, wat erop duidt dat daar eerder een voormalig (stal- of mest) deur(tje) heeft gezeten. De gevelopening van de loopdeur geheel links, met getoogde strekboog, is wel authentiek.

Kozijnen, ramen, deuren en luiken - Authentieke houten kozijnen, ramen, deuren en luiken zijn aan de boerderij niet meer te vinden. Al deze onderdelen zijn vrij recent vervangen voor in hardhout uitgevoerde exemplaren. De ramen zijn voorzien van modern isolerend dubbel floatglas. De detaillering van deze onderdelen alsmede de raamindelingen met kruisroeden en ingeboorde luikduimen zijn wel gebaseerd op historisch verantwoorde en goed bijpassende voorbeelden.

Dak – Het met blauw gesmoorde opnieuw verbeterde holle dakpannen gedekte zadeldak is iets verhoogd, waarschijnlijk als gevolg van na-isolatie over de daksporen van de kapconstructie. Eveneens later aangebracht is een zinken mastgoot onder de dakvoet met zinken hemelwaterafvoeren. De nok is voorzien van eveneens vernieuwde ventilerende keramische vorsten. De twee schoorstenen zitten op hun oorspronkelijke positie, maar zijn bovendaks wel opnieuw opgemetseld. Zowel in het voordakvlak als in het achterdakvlak zijn moderne rookgasfavoeren van verwaringsinstallies aangebracht. Aan de voorzijde zijn drie stuks Velux daklichten aangebracht in het dakvlak. Aan de achterzijde zijn zes stuks Velux daklichten aangebracht in het dakvlak.

15. Achtergevel van het woongedeelte.

16. Achtergevel van het bedrijfsgedeelte.

17. Ingemetseld jaartal westelijke kopgevel.

Muurpenant tussen het in 1887 en in 1888 (links) gebouwde deel met een verspingende lagenmaat.

18. Vernieuwd raam met luiken aan de westelijke kopgevel.

Metselwerk en verankering bij de grote mendeur aan de straatgevel met sierlijst.

19. Begane grond bedrijfsgedeelte.

20. 4e gebintstijl en gedeelte van de trekbalk.

2e gebintstijl met afgetimmerde trekbalk.

Interieur

Indeling – Van de oorspronkelijke indeling van de boerderij is niet veel meer over. Wel is de als brandmuur functionerende bouwmuur tussen het gedeelte uit 1887 en 1888 nog aanwezig. Hierin is de tweedeling van de boerderij, in een woongedeelte en bedrijfsgedeelte, nog duidelijk herkenbaar. In het bedrijfsgedeelte is de begane grond thans één grote ongedeelde ruimte. Bij een verbouwing is daar op de oude bouwkundige constructie een verdieping aangebracht waarin enkele losse kamertjes zijn aangebracht, benevens twee grotere ongedeelde hoge ruimten met vrij zicht op de oude kapconstructie.
In het woongedeelte vinden we nog wel de centrale positie van de gang die wordt betreden via de voordeur. Oorspronkelijk zullen de vertekken zich aan weerszijden van deze gang bevonden hebben. Bij een interieurverbouwing is de gang echter doorbroken om een doorgang tussen de vertrekken aan de straatzijde te realiseren. Ook is met een doorbraak de wat hoger gelegen opkamer bij de nieuwe woonkamer aan de kopse kant van het woongedeelte samengetrokken. De onder de opkamer liggende kelder is nog wel geheel intact. Ook de opgang van zowel de kelder als de opkamer vanuit de oude keuken is nog aanwezig. Op de verdieping van het woongedeelte is een nieuwe slaapkamerindeling aangebracht.

Bouwkundige constructie – Van de oorspronkelijke bouwkundige constructie uit 1887-88 resten de bouwmuren van alle gevels (waartoe ook de brandmuur tussen de twee gedeelten behoren), de kelderconstructie bestaande uit een gemetseld flauw hellende tongewelf met kelderlicht, mogelijk de restanten van de vloerbalklaag van het woongedeelte (niet waarneembaar bij de opname), de houten gebinten in het bedrijfsgedeelte en in het bijzonder de gehele kapconstructie.
De dwarsbalken van de eikenhouten gebinten in het bedrijfsgdeelte zijn thans afgetimmerd en niet goed zichtbaar. Op één plek is de aftimmering verwijderd waardoor een blik op de dwarsbalk gegund is. In het bedrijfsgdeelte zijn vier stuks gebinten aanwezig. De gebinten bestaan (voor zover zichtbaar) slechts uit een trekbalk met een zeer grote overspanning die deels is opgelegd in de bouwmuur (en daaraan verankerd) en deels op een half in de bouwmuur gemetselde houten gebintstijl is opgelegd. Tussen de trekbalk en de gebintstijl is een ingepende kromme schoor aanwezig. De gebintstijlen zijn op gemetselde poeren aangebracht. Op tweederde van de overspanning zijn later stalen kolommen aangebracht ter ondersteuning van de overspanning. Mogelijk waren hier oorspronkelijk houten standvinken of tussenstijlen aanwezig. Bij het verwijderen van de gehele aftimmering zal daarover meer duidelijk worden. De oplegging van het gebint op de gemetselde buitengevels is typisch voor de ontwikkeling van laat-negentiende eeuwse Brabantse langgevelboerderijen, en te zien als een voorlopig eindpunt in de ontwikkeling van het oudere driebeukige hallenhuis naar de éénbeukige langgevelboerderij zoals we die kennen. In het woongedeelte is vooralsnog geen gebint aangetroffen. De huidige afwerking staat daarin een bouwhistorische analyse in de weg. Gelet op de positie van de muurankers in de buitengevels, in relatie tot de positie van de kapspanten in het woongedeelte, mag verwacht worden dat er een deels op bouwmuren opgelegde houten vloerbalklaag aanwezig was (?) waarop de twee kapspanten van het woongedeelte afsteunen.

21. Spantbeen met voetschoor boven het woongedeelte.

Kapconstructie boven bedrijsgedeelte gezien naar het woongedeelte.

22. Kapconstructie boven het bedrijfsgedeelte gezien naar de oostzijde aan de straatkant.

De gehele kapconstructie bestaat uit zes stuks eikenhouten kapspanten waarvan er zich twee stuks boven het woongedeelte bevinden, en vier stuks in het bedrijfsgedeelte. De kapspanten zijn overlangs met elkaar verbonden door twee geschoorde gordingen en een nokgording uit eikenhout. Op de gordingen zijn naaldhouten rondsporen opgelegd die waarschijnlijk niet al te lang geleden vervangen zijn. De vernieuwde dakconstructie is opgebouwd met dakbeschot uit vuren kraaldelen. Daarboven zal zich een moderne isolatielaag of isolatieplaten bevinden waarop de panlatten en dakpannen zijn aangebracht.
De oude eikenhouten kapspanten met gordingen zijn oorspronkelijk en plaatselijk voorzien van ingehakte telmerken. De aangetroffen telmerken hebben echter geen logische opvolging en lijken eerder meer paringsmerken te zijn dan echte telmerken. De kapspanten zijn uitgevoerd als schaarspanten met een overgekeepte tussenbalk. Aan het spantbeen zijn voetschoren bevestigd die meer stabiliteit geven aan de grote overspanning van de vrij brede kap. De vier stuks kapspanten in het bedrijfsgedeelte zijn daarbij ook nog eens voorzien van een kreupele stijl met blokeel die vereist was voor de krachtafdracht op de lager liggende gebinten. Bij de twee kapspanten van de hoger liggende vloerbalklaag in het woongedeelte werd dat blijkbaar niet nodig geacht. De verschillende onderdelen van de spanten zijn aan elkaar verbonden door een combinatie van gesmede ijzeren verbindingsmiddelen zoals spiepennen en stroppen en houten pen en gat verbindingen met toognagels en ankerpennen.

Afwerkingen – Van de oorspronkelijke afwerking in het interieur van de boerderij is niets meer over. Als gevolg van verschillende moderniseringen zijn er ook geen oude binnendeuren, binnendeurkozijnen, schouwen en dergelijke meer aanwezig. Wel liggen er in het keldertje nog oude rode plavuizen en is er nog een gemetselde pekelbak aanwezig.

23. Woonkamer met doorbraak naar de opkamer.

24. Opgang naar kelder (links) en opkamer (rechts) vanuit de keuken.

25. Kelder.

WAARDESTELLING

De waardestelling van het gebouw vindt plaats binnen twee verschillende referentiekaders. Enerzijds wordt een *contextuele waardering* opgesteld waarin het gebouw is gewaardeerd in relatie tot de buiten het object zelf liggende referenties. Hierin wordt een waardering opgenomen in vergelijking tot soortgelijke gebouwen of structuren in een plaatselijke, regionale of landelijke context. Deze contextuele waarden kunnen toegepast worden om te bepalen of een gebouw in aanmerking komt voor een beschermende status als monument. Bij reeds beschermde monumenten is de contextuele waardering meestal opgenomen in de redengevende omschrijving.
Anderzijds wordt in de waardestelling een *interne waardering* opgesteld. Hierin wordt binnen het object zelf een onderscheid gemaakt tussen de relatieve waarden van onderdelen en aspecten van een bouwwerk. Daarbij worden de verschillende onderdelen van het gebouw binnen haar eigen context gewaardeerd als hoog, positief of indifferent.

Bij de waardering wordt gebruikt gemaakt van een klassering in:

- *Hoge monumentwaarden:* waarden die van cruciaal belang zijn voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied en waarvan behoud noodzakelijk is.
- *Positieve monumentwaarden:* waarden die van belang zijn voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied en waarvan behoud wenselijk is.
- *Indifferente monumentwaarden*: waarden die van relatief weinig belang zijn voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied en waarvan vervanging of verwijdering vanuit monumentaal opzicht geen bezwaar is.

Contextuele waarden

De contextuele waarden zijn voor de boerderij nog niet beschreven omdat het gebouw niet als monument, karakteristiek of beeldbepalend gebouw is aangemerkt. De boerderij heeft echter een aantal waarden die dat wel zouden rechtvaardigen en worden hieronder beschreven.

De boerderij op de Heesvenstraat 21 heeft een hoge *algemeen cultuurhistorische waarde* omdat het uitdrukking geeft aan een typologische ontwikkeling gebonden aan een specifiek tijdperk. De langgevelboerderij vertegenwoordigd een voorlopig eindpunt in de ontwikkeling van het driebeukige hallenhuis naar het langgeveltype. Dit komt tot uitdrukking in de hoofdindeling van woonhuis, stalruimte en schuurdeel onder één kap met een slanke langgerekte plattegrond die is geëvolueerd naar een enkelbeukige opzet. De daarbij behorende bouwkundige constructie is typerend is voor de ontwikkeling van het type. In die zin heeft de boerderij ook een positieve waarde vanuit de *gebruikshistorie* als representant van de agrarische ontwikkeling van de Brabantse zandgronden in relatie tot het langeveltype waarbij zowel veeteelt als akkerbouw in een gecombineerd bedrijf waren verenigd.

De boerderij heeft een positieve *stedebouwkundige ensemblewaarde* in relatie tot de bebouwing in de omgeving van het agrarische gebied rondom de Heesven en het nabij gelegen gehucht Ten Boomen. In die zin heeft de boerderij een historisch-ruimtelijke relatie met het omliggende gebied en de ontwikkeling daarvan.

De boerderij heeft een hoge *bouwhistorische waarde* vanwege de afleesbaarheid van de bouwtechniek en het materiaalgebruik. De relatieve gaafheid en zeldzaamheid van de bouwkundige constructie. In het bijzonder geven de houten gebinten en kapconstructie daartoe aanleiding. Ook de oorspronkelijke gemetselde gevels van de gehele boerderij betaande uit twee opeenvolgende bouwfasen zijn grotendeels intact en hebben een relatief hoge zeldzaamheidswaarde vanwege haar uitgesproken detaillering.

Daarnaast heeft de boerderij een *algemeen historische* waarde op sociaal-economische gronden vanwege de familiegeschiedenis van de familie Raaymakers. Deze familie heeft meerdere burgemeesters en wethouders van Lierop voortgebracht die in een direkte relatie staan tot de bouw en bewoning van de boerderij. Zonder twijfel is de familie Raaymakers van grote invloed geweest op de ontwikkeling en geschiedenis van het dorp Lierop. De boerderij als representant van die geschiedenis kan derhalve *positief* gewaardeerd worden.

Interne waarden

De onderdelen die behoren tot de oorspronkelijke bouw van de boerderij in 1887-88 worden hoog gewaardeerd. Omdat de boerderij vrij recent is gemoderniseerd en er geen voortgaande bouwgeschiedenis afleesbaar is, is de scheidslijn tussen een hoge waardering en een indifferente waardering vrij scherp. Er zijn daarom ook geen onderdelen die een positieve waardering krijgen, die tussen een hoge waarde en indifferente waarde in liggen. Een uitzondering daarop is de uitvoering van de recent vervangen kozijnen, deuren, ramen en luiken. De materialisering en detaillering is weliswaar niet meer authentiek, toch is er door de historiserende uitvoering enige waarde ontstaan die als positief aangemerkt kan worden.

Met betrekking tot de interne waarden van de boerderij en bijbehorende schuur komen we tot de volgende opsomming:

Hoog te waarderen:

- Het gehele bouwvolume, contour en dakvorm van de boerderij uit 1887-88;
- De oorspronkelijke gevelindeling en detaillering van het metselwerk van met name de straatgevel, de kopgevel aan de oostzijde en alle woonhuisgevels voor zover niet gewijzigd door latere aanpassingen.
- De restanten van het oorspronkelijke metselwerk van de gevel van het bedrijsgedeelte aan de achterzijde.
- De structuur, voor zover herkenbaar, van de drieledige hoofdindeling in woonhuis, stal en schuur van de boerderij. Hierin is met name de nog aanwezige brandmuur tussen het woongedeelte en bedrijfsgedeelte en de bijbehorende op de zolderverdieping nog aanwezige schoorsteen van belang. Een scheiding tussen het stal- en schuurgedeelte is slechts nog herkenbaar aanwezig in het restant van een gedeelte van die scheidingsmuur.
- De structuur, voor zover nog aanwezig, van de indeling van de centrale gang met ruimten aan weerszijden daarvan en de indeling en materialisering van de kelder en daarboven liggende opkamer.
- De mogelijk nog aanwezige vloerbalklaag in het woongedeelte wordt voorlopig hoog gewaardeerd. Mocht bij demontage blijken dat deze is verwijderd vervalt deze waardering.
- De houten gebint- en kapconstructie bestaande uit vier stuks eikenhouten (onder)gebinten in het bedrijfsgedeelte en zes stuks eikenhouten kapspanten met schoren en gordingen in de gehele kap.
- Alle smeedijzeren muurankers en verbindingsmiddelen van de kapconstructie.
- De rode plavuizenvloer in het keldertje met bijbehorende gemetselde pekelbak.

Positief te waarderen:

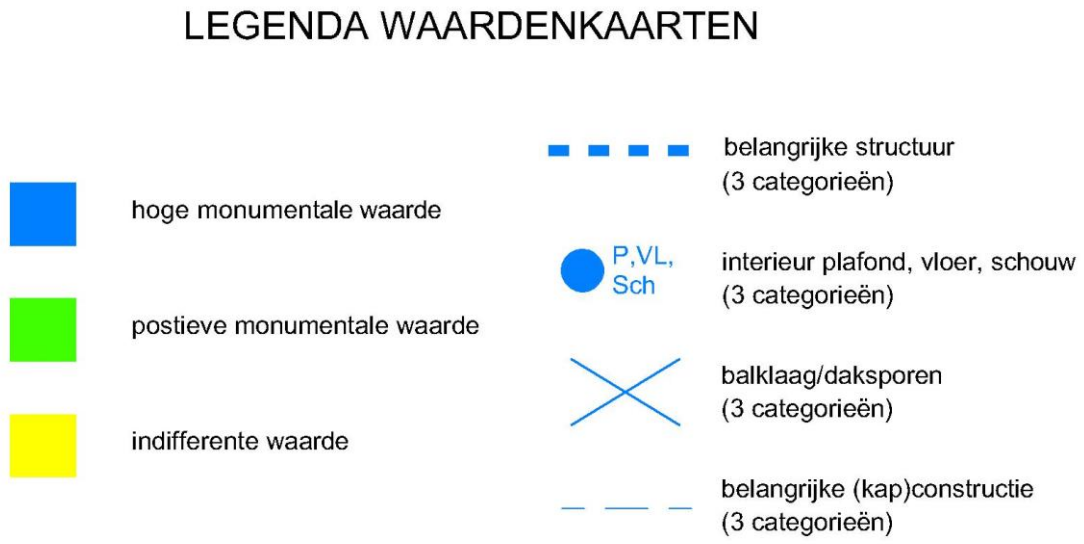
- De typologie en indeling van de voormalige schuiframen met luiken in het woongedeelte met bijbehorende voordeur en hoge mendeur aan de voorgevel.

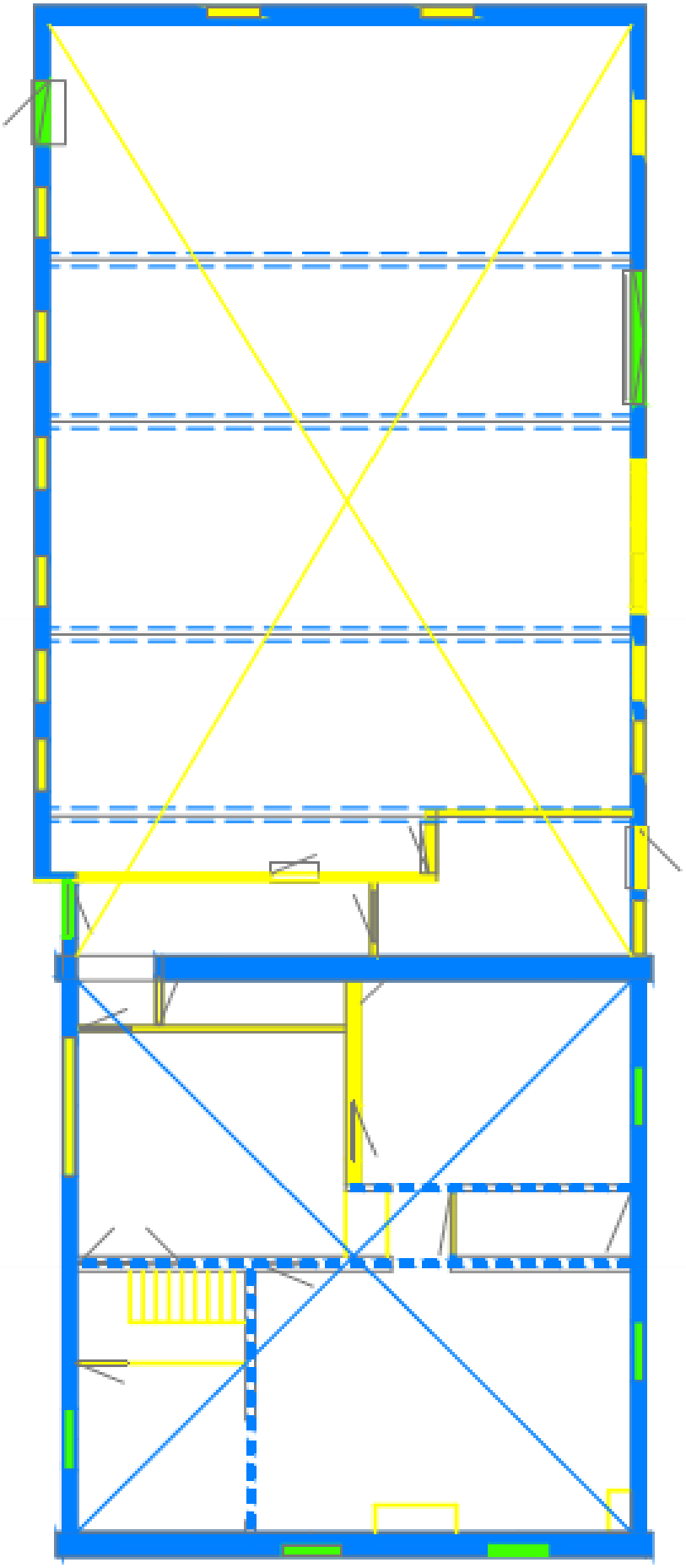
Indifferent te waarderen:

- Alle overige onderdelen die het gevolg zijn van recente modernisering, waaronder:
    - Het pannendak met Veluxramen, onderliggende dakconstructie, dakgoten en hemelwaterafvoeren.
    - Het vergrote keukenraam aan de achterzijde van het woongedeelte.
    - De gewijzigde indeling van de stalramen aan de achterzijde van het bedrijfsgedeelte.
    - De ingebroken stalramen aan de kopgevel aan de oostzijde.
    - Het ingebroken stalraam aan de rechterzijde van de grote mendeur aan de straatzijde.
    - De dichtgemetselde oude lagere (mest)poort aan de straatzijde.
    - De overige indeling van het woonhuisgedeelte op zowel de begane grond als de verdieping.
    - De indeling van het bedrijfsgdeelte en de nieuw daarin ingebrachte verdieping.

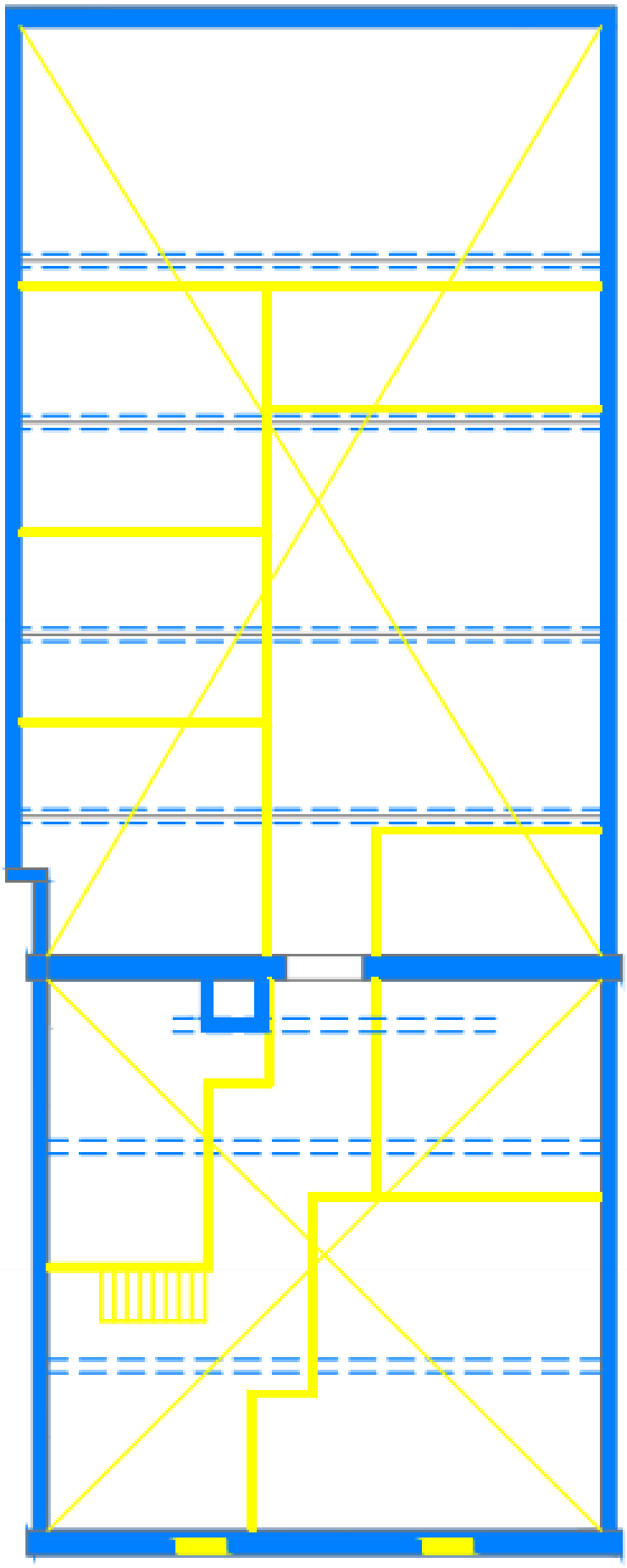
WAARDERINGSKAARTEN

Bij de waarderingskaarten is gebruikt gemaakt van een klassering in ‘hoge monumentale waarde’, waarvan behoud noodzakelijk is, ‘positieve monumentale waarde’, waarvan behoud wenselijk is en ten slotte ‘indifferente monumentale waarde’, waarvan vervanging of verwijdering vanuit monumentaal opzicht geen bezwaar is.

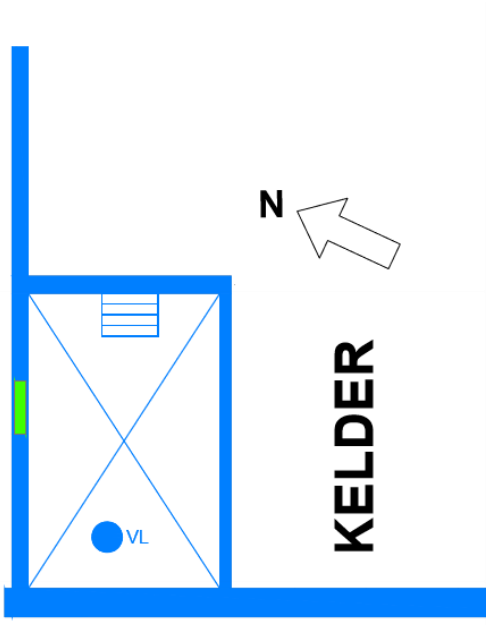

BEGANE GROND

N

VERDIEPING

N
KELDER
VL

BEELDVERANTWOORDING

Maikel Niël Bouwhistorie	omslagfoto, 1 en 2, 10 t/m 25
Historisch Topografische Atlas	3
Kadaster	4 en 5
Beeldbank RHCe	6 en 7
Bouwarchief Gemeente Someren	6a
Familiealbum Kuijpers	8
BHIC	9

BRONNEN

Kadastraal Archief

Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC)

Beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

Cultuurhistorische Inventarisatie Noord-Brabant. M.I.P. Gemeente Someren. Provincie Noord-Brabant. ‘s-Hertogenbosch September 1991

Bestemmingsplan Buitengebied Someren 2011. NL.IMRO.0847.BP02011002-VS02

Interim omgevingsverordening van de Provincie Noord-Brabant. 15 april 2022

Historisch topografische Atlas Noord-Brabant 1836-1843. Uitgeverij Nieuwland. Tilburg 2008;

Regionaal Historisch Centrum Eindhoven (RHCe). Archiefnummer 13073 Gemeentebestuur Lierop 1810-1935.

Regionaal Historisch Centrum Eindhoven (RHCe). Archiefnummer 13086 Gemeentebestuur Someren 1835-1979.

Regionaal Historisch Centrum Eindhoven (RHCe). Beeldbank. Archiefnummer 21100. Beeld- en geluidcollectie Gemeente Someren.

Bouwarchief Gemeente Someren.

LITERATUUR

Coenen, drs. Jean. *Hertog Jan en de Zummerse mens – Een overzicht van de geschiedenis van Someren en Lierop.* Uitgave Gemeente Someren. 2001.

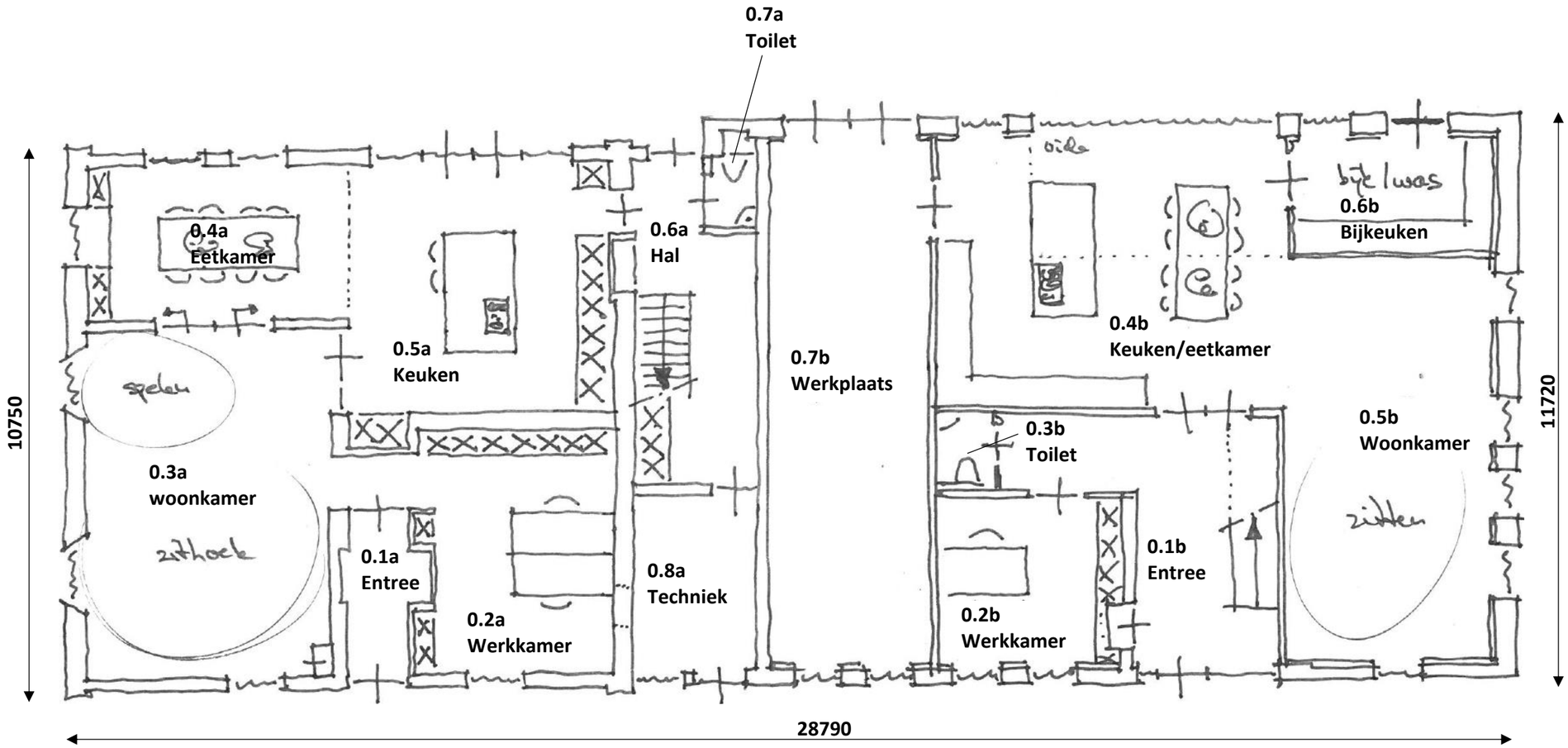
Maas, Toine. *Lierop ‘n beeld van een dorp.* Rabobank Lierop. 1989.

© 2023 Maikel Niël Bouwhistorie

Verveelvoudiging voor eigen gebruik of intern gebruik van de opdrachtgever is toegestaan. Bronvermelding is verplicht. Voor het overige mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op welke andere manier, voor doeleinden anders dan hierboven vermeld, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever en de auteurs. Maikel Niël Bouwhistorie heeft met alle mogelijke zorg getracht de rechthebbenden ten aanzien van bestaand beeldmateriaal te achterhalen. Een ieder die van mening is rechten te kunnen doen op illustraties wordt verzocht zich met Maikel Niël Bouwhistorie in verbinding te stellen. Contactgegevens: Maikel Niël Bouwhistorie, Rederijkerstraat 6, 5663 EB Geldrop.

Schetsontwerp
3722 – verbouwing woning Heesvenstraat 21 te Lierop
8-7-2024

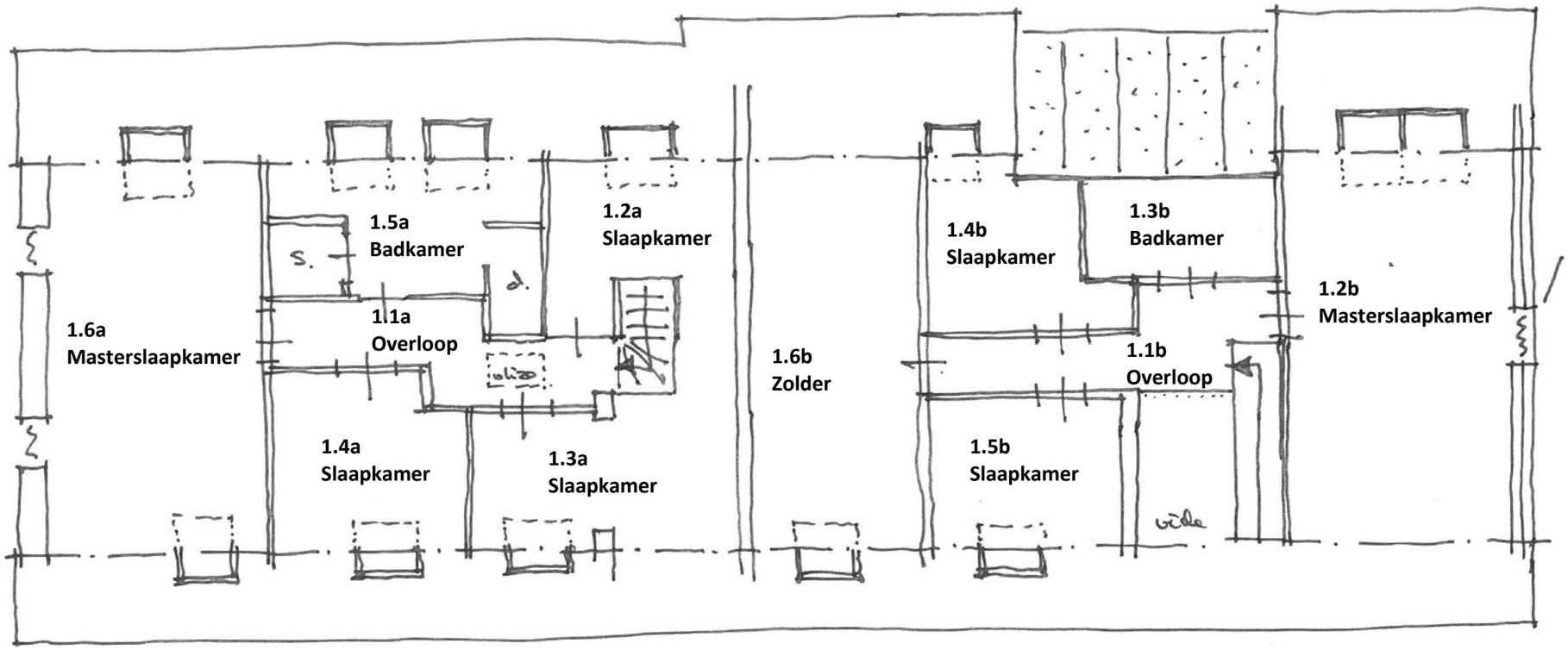
Drijvers Oisterwijk
Architectuur en interieur

Begane grond 1:100

Schetsontwerp
3722 – verbouwing woning Heesvenstraat 21 te Lierop
8-7-2024

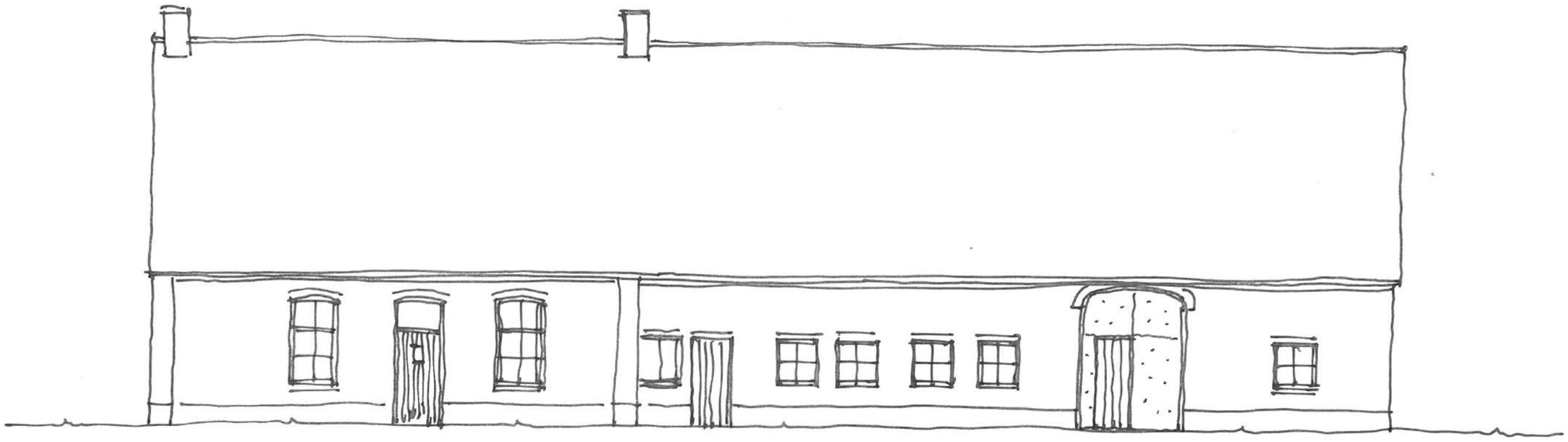
Drijvers Oisterwijk
Architectuur en interieur

Eerste verdieping 1:100

Schetsontwerp
3722 – verbouwing woning Heesvenstraat 21 te Lierop
8-7-2024

Drijvers Oisterwijk
Architectuur en interieur

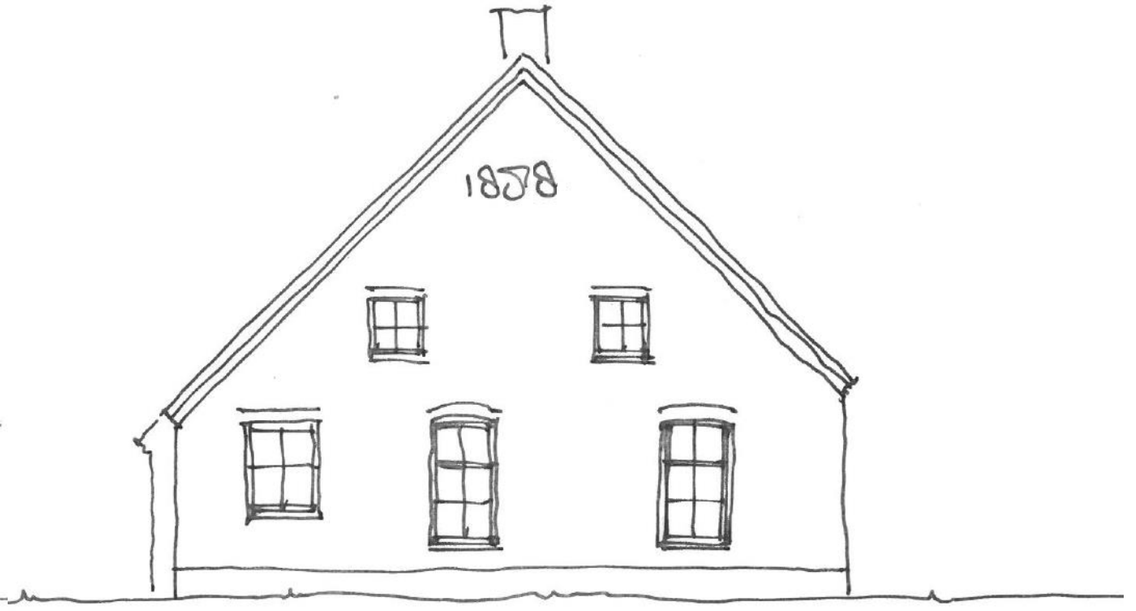
Voorgevel 1:100

Schetsontwerp
3722 – verbouwing woning Heesvenstraat 21 te Lierop
8-7-2024

Drijvers Oisterwijk
Architectuur en interieur

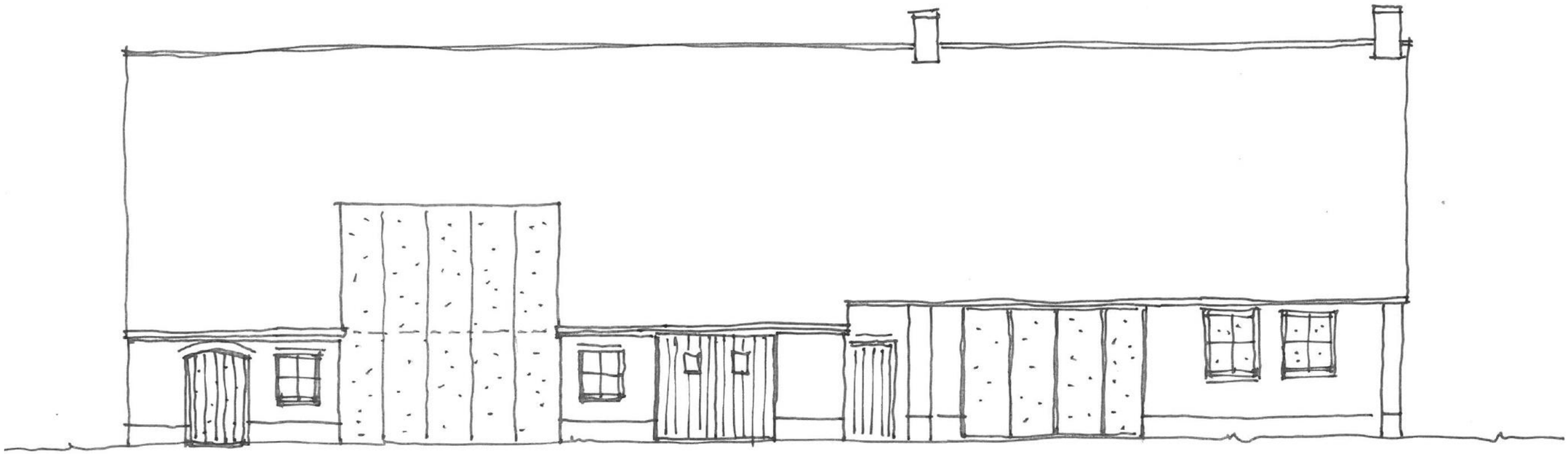
Rechter zijgevel 1:100

Linker zijgevel 1:100

Schetsontwerp
3722 – verbouwing woning Heesvenstraat 21 te Lierop
8-7-2024

Drijvers Oisterwijk
Architectuur en interieur

Achtergevel 1:100

Kostenoverzicht kwaliteitsverbetering cultuur historische waarde boerderij Heesvenstraat 21

	eenheid	opp/st.	prijs/eenhei	kosten
Behoud originele Kapconstructie boerderij				
Schoonmaken + bestrijding houtworm	m2	470 m2		€ 7.500
Binnenzijde afwerking dakramen	stuks	14	€ 300	€ 4.200
Aftimmeren + isoleren dak	m2	470 m2	€ 85	€ 39.950
Eiken balken + gebintconstructie herstellen, verstevigen en deels vervangen				€ 55.000
Verdiepingsvloer				
Vloerdelen slopen, herstellen en vernieuwen	m2	309	€ 65	€ 20.085
Verdiepingsvloer isoleren	m2	309	€ 27	€ 8.343
Muren				
Gedeeltelijk stenen verwijderen, afkappen en hergebruiken	eigen werk			€ 7.000
Metselwerk herstellen in historisch verband				€ 8.500
Traditoneel Voegwerk boerderij herstellen				€ 4.000
Betonnen rand herstellen				€ 1.950
Voorzetwand muur + isolatie	m2	238	€ 42	€ 9.996
Fundering herstellen en aanbrengen				€ 24.000
Schuurdeuren				
Grote schuurdeur vervangen met loopdeur	1			€ 3.200
Overige schuurdeuren vestevigen + binnenzijde afwerken	4		€ 1.550	€ 6.200
Subtotaal				€ 199.924
Onvoorziene en diverse kosten			20%	€ 39.985
Totale kosten boerderij				€ 239.909
Beplanting om boerderij				
Hekken afbreken + afvoeren				€ 750
Klinkers verwijderen				€ 2.500
Doorspitten, verbeteren en af-en aanvoer bodem				€ 2.300
Beuken haag	m	165	€ 27	€ 4.455
Aanplant fruitboomgaard	m3	350 m3		€ 850
Struweel	m2	250 m3	€ 14	€ 3.500
Totaal aanplant inheemse beplanting				€ 14.355
Totale investering				€ 254.264